

Dr. JOZEF KOŠČO

Výchovni poradcovia na školách

Na základných deväťročných školách v posledných dvoch rokoch sa rozvíja činnosť osobitných výchovných poradcov. Táto skutočnosť znamená prehĺbovanie všestrannej starostlivosti o žiakov nielen z hľadiska pedagogického, ale i z hľadiska spoločensko-ekonomického i z hľadiska zblížovania školy so životom. Súčasne tento krok pri výchove nových generácií pre život v povolani umožňuje našej pedagogike a škole lepšie využívať poznatky rôznych vedných odborov, čím sa prispieva k postupnému zvedčovaniu výchovy a vzdelania.

Pravda, 1-2-ročné skúsenosti z počiatkov práce výchovných poradcov v oblasti výchovy k povolaniu ukázali i na rad ťažkostí a nových problémov, nad ktorými sa nám treba vážne zamyslieť. Hľadáme spôsoby, ako ich účelne riešiť, aby táto nová zložka v rámci života našej školy neustrnula, neskĺzla na vulgarizačné cesty, neznehodnotila dobrú ideu – skrátka, aby sa stávala čoraz účinnejšou pomocou mladým, škole, rodičom a vôbec celej spoločnosti.

V rámci možností nášho článku pokúsime sa upozorniť na niektoré z týchto problémov.

POSTAVENIE VÝCHOVNÉHO PORADCU V PEDAGOGICKOM KOLEKTÍVE ŠKOLY. Ustanovenie výchovného poradcu prijali na početných školách s úľahčením. No často sa stáva, že namiesto toho, aby výchovného poradcu na škole považovali za hlavného pomocníka riaditeľa a celého učiteľského kolektívu pri usmerňovaní výchovy k povolaniu, pri rozvíjaní a usmerňovaní záujmov, schopností a talentov žiakov, zvalujú na jeho plecia celú zodpovednosť za rôzne akcie s tým spojené. Žiadajú od neho napríklad celú zodpovednosť za splnenie smerných čísel pri rozmiestňovaní žiakov končiacich škol-

skú dochádzku. To vedie k nežiadúcim následkom. Poradcovi sa vnucuje akési výnimočné, ale súčasne i izolované postavenie na škole. Jeho práca sa stáva povrchná, formálna, stráca autoritu i morálny kredit najmä u žiakov a rodičov. Častá zmena v osobe poradcov na škole narušuje však možnosť ich sústavného odborného vzdelávania.

Súčasná situácia i budúce úlohy výchovy k povolaniu vyžadujú teda spresniť a vyhradiť odborný profil výchovných poradcov, prehĺbovať ich prácu na škole tak, aby vyplnili citeľnú medzeru v celkovej ich výchovnej starostlivosti o novú generáciu.

SPOLUPRÁCA UČITEĽSKÉHO KOLEKTÍVU S VÝCHOVNÝM PORADCOM PRI VÝCHOVE ŽIAKOV PRE ŽIVOT V POVOLANÍ. Ak práca poradcov na škole nemá strokotat vo formalizme a naháňaní zle známych smerných čísel, vyžaduje si to konkrétne spresniť a prehĺbiť spoluprácu celého učiteľského kolektívu na tomto diele. Pravda, nie v zmysle že „všetci majú robiť všetko“. Tu skôr musí ísť o cieľavedomé pôsobenie každého učiteľa nielen výstavbou vedomostí u žiakov, ale i o vzbudzovanie hlbokých, špecializovaných záujmov o rozvíjanie schopností, talentov, aktivity pri naozaj dôkladnom poznávaní osobností žiaka a jeho možností.

Máme už také školy, kde v podobnom zmysle začína sa rozvíjať vzájomná spolupráca výchovných poradcov. Títo popri starosti o všestranne rozvíjanie osobností žiaka sa usilujú aj o jej vyhranovanie, postupné špecializovanie nielen vo vedomostiach, ale aj v záujmoch, cieľoch, schopnostiach, charaktere a pod. Len neustálym dialektickým spájaním týchto zdanlivých protikladov – všestrannosti a špecializovanosti – naozaj možno pripraviť pomerne „zrelých“ a dynamických jedincov pre prvú fázu vstupu do života dospelých, do povolania, už na všeobecnovzdelávacej škole.

TRIEDNY UČITEĽ A VÝCHOVNÉ PORADENSTVO. Triedny učiteľ je ústrednou postavou výchovnovzdelávacieho procesu v triede a poradca predovšetkým v spolupráci s ním musí usmerňovať prípravu žiackeho kolektívu v triede na budúci život v povolani. Poradcovi tiež účinne pomáha pri práci s rodičmi. Prispieva k spracovávaniu vývojových psychologicko-pedagogických charakteristík žiakov. Tieto slúžia ako východisko dlhodobej kontroly vývoja žiaka nielen vo výstavbe vedomostí, ale i pri rozvíjaní schopností, záujmov žiakov, povahových vlastností, a tiež aj pri uplatnení potrebných nápravných zásahov a napokon aj vtedy, keď žiakovi radíme pri voľbe povolania, prípadne pri voľbe odborného štúdia. Takýmto postupom možno predísť neskoršej nespokojnosti, neuro-

tizujúcim vnútorným konfliktom i fluktácií mladých v povolani, prípadne na zvolenom odbornom štúdiu.

Len v spolupráci s triednym učiteľom, rodičmi a učiteľským kolektívom pôsobiacim v triede môže poradca účinne vplyvať na rozvíjanie a udržiavanie aktivity žiakov pri seba-výchove a aktívnej uvedomelej príprave na budúci život.

SPOLUPRÁCA S RODIČMI PRI VÝCHOVE K POVOLANIU. Rodičia ozať významne ovplyvňujú vlastnú voľbu povolania, alebo voľbu ďalšieho štúdia u detí. Nie je pritom tajomstvom, že mnohí rodičia v náhľadoch na niektoré výrobné úseky, profesie a druhy škôl dostávajú sa do rozporu so záujmami spoločnosti, ba priam autoritatívne zasahujú i do profesionálnych želaní svojich detí. Tento neblahý vplyv rodičov na deti dosiahol už takej šírky, že vec sa stáva verejným problémom, a tak v januárovej besede bratislavského rozhlasu o otázkach voľby povolania v spojitosti s tým hovorilo sa o akejsi „rodičovskej opozícii“, ktorá narušuje plynulé zaistovanie nových pracovných síl pre rad významných hospodárskych i spoločenských úsekov ako napríklad strojárstvo, hutníctvo, učiteľstvo a pod.).

Uvedené postoje rodičov zaiste zapríčinili chyby, ktorých sme sa dopustili pri riadení hospodárstva a rozmiestňovaní dorastu v rokoch poznačených „kultom osobnosti“. Rodičia vo všeobecnosti uznávajú opodstatnenosť spoločenských požiadaviek, ale v praxi poväčšine chcú, aby sa začalo najskôr u detí „toho druhého“.

U rodičov treba počítať aj s niektorými osobitosťami z psychológie „dospelého človeka“, nastupujúceho do „druhej polovice života“ (asi od rokov 36-38). Totiž vo väčšine prípadov starší dakedy nie sú schopní nedchýňať sa pre ideály mladých a pomáhať im pri ich uskutočňovaní.

Také hodnoty, ako je odvaha a nadšenie mladých, dospelí odsúvajú do úzadia. Považujú ich za „nereálne“, nazdávajú sa, že mladých treba pred nimi úzkostlivo chrániť. Pritom ale dospelí priznávajú, že pre vnútorný život, pre vedomie, že sme nežili prázdny, nezaujímavým životom, sú hodnoty z tej prvej polovice života“ spravidla významnejšie, než hodnoty, ktoré pred nich predkladá „triezvejšia polovica“. Materiálne zaistenie (zárobok, istota a úroveň spoločenského postavenia, pohodnejší život bez potu, v čistých plášťoch, nepohúzaných šatách, s čistými rukami a pod.). Podčiarkujeme, že nechceme týmto činom podceňovať životné skúsenosti dospelých. Sú prirodzené, existencie i historicky podmienené, ale treba ich neustále uvádzať do súladu s prvými, majú byť prirodzeným dôsledkom prvých.

Teda pri výchove k povolaniu je nutná prihliadať i ku generačným rozdielom. Podobné momenty sa zvy-

razňujú najmä u dospelých, ktorí sami zhodou okolností vo svojom živote nemohli si vypracovať správny vzťah k vlastnému povolaniu. Ďalej u takých, ktorým sa z nejakých príčin nespĺnili životné ambície, alebo na splnenie vlastných túžob nestačili schopnosťami, charakterovo a pod.

Pri práci s rodičmi neslobodno zabúdať ani na to, že mnohí rodičia často si neuvedomujú, ako sa rýchlosť súdobého vývoja, ekonomika, technika i náročnosť v rôznych profesiách stále stupňuje. U nás máme takmer do 10.000 špecializovaných povolanií. Rodičia si dostatočne neuvedomujú, ktoré z nich sa prežívajú, ktoré sú aktuálne a nedôverčivo sa stavajú k tým, ktoré sú menej známe, ale ktoré majú veľkú budúcnosť. K nim patria neraz i staré, nepopulárne povolania, no aj tie podstatne menia svoju technickú stránku i úroveň pracujúceho, ktorý sa im venuje. Preto o podobných otázkach treba často hovoriť so žiakmi, rodičmi a k besedám prizývať i od-

borníkov, niekedy aj z radov rodičov.

Kladný, či záporný postoj rodičov k určitým povolaniám ovplyvňujú aj predsudky starej spoločnosti. Na konkrétnych príkladoch našej skutočnosti možno ilustrovať, ako naša spoločnosť každému svojmu príslušníkovi, ktorý poctivo a so srdcom pracuje, zabezpečuje úctu a dôstojnosť v povolani, ktoré vykonáva. Okrem toho dbá však i na rozvoj kultúrneho života každého pracujúceho, na rozvoj plného a bohatého života vo voľnom čase.

ZHRŇUJEME. Aby sa náš nový systém výchovy k povolaniu a jeho voľbe upevnil a prehĺbil, je nevyhnutné sústrediť sa na tieto hlavné ťažiská: ● Prehĺbovať a zdorboňovať prácu výchovnop psychologického poradcu; organizačne a koncepčne ujasniť pozíciu triedneho učiteľa v tejto reťazi. ● Konkretizovať a metodicky rozpracovať špecifické úlohy kolektívu učiteľov pôsobiacich v danej triede. ● Prehĺbiť prácu a spoluprácu s rodičmi na danom úseku.

diel medzi aktívnou a pasívnou účasťou rodičov na akadémií pri poslednej besede, kde po dobre pripravenej a prednesenej prednáške rozvírila sa živá a podnetná diskusia, ktorá nielenže doplnila a zhodnotila prednášku, ale posvietila aj na niektoré nedostatky práce školy. Témou prednášky bola Domáca príprava žiaka na vyučovanie a pomoc rodičov pri tejto príprave. Rodičia v diskusií okrem iných pripomienok poukázali na to, že aj my učitelia nedostatočne dbáme na to, aby sa žiaci naučili učiť sa; aj školské družiny nevenujú dostatočnú pozornosť školskej príprave žiakov; niektorí učitelia odborných predmetov nehladia na jazykovú kultúru žiakov. Taká diskusia k témam akadémie je už skutočná tribúna výmeny názorov o mnohých problémoch rodiny a školy. Aj nám učiteľom sa veru stáva, že pre stromy nevidíme les a niektoré nedostatky zbadáme len vtedy, keď nám ich iní ukážu.

Ku každej besede akadémie pripájame vždy aj vhodný film s výchovnou tematikou. Ak je dobre spracovaný, film za pomoci obrazových prostriedkov dá dakedy viacej ako desať prednášok.

Na besedy akadémie pozývame rodičov osobitnými pozvánkami, na ktorých vždy je uvedená aj téma besedy, takže sa rodičia môžu pripraviť na diskusiu aspoň pár dní pred vlastnou besedou.

Nevýhodou takéhoto systému pozývania je to, že nemáme stálych poslucháčov. Zo 100 prihlásených rodičov navštívi besedu vždy najviac 40-50 osôb a to podľa toho, kedy ktorá téma rodičov zaujíma.

Aj takáto účasť rodičov na besedách je nesporne kladom. No i keby sa všetci prihlásení rodičia zúčastňovali vždy na každej prednáške, i tak nám na nich budú chýbať práve tí rodičia, ktorí by to najviac potrebovali a ktorých by sme na besede najradšej videli: rodičia, ktorí majú pri výchove detí vážne ťažkosti.

Títo rodičia prídu skôr na triedne schôdze ako na akadémiu. Preto napríklad v Prahe odporúčajú namiesto akadémie skôr premyslený systém prednášok na triednych schôdzach ZRPŠ. Prednášky pripravujú odborníci-psychológovia, pedagógovia, lekári. Prednášky sú krátke a jadrné. Pre každý ročník 4-5 prednášok do roka, zameraných na problémy jednotlivých vekových ročníkov. Takto rodičia za tých 9 rokov, kým ich dieťa absolvuje ZDŠ, vypočujú si asi 40 prednášok, každú inú a každú zamierenú vždy na problémy, ktoré sa vyskytujú vo veku ich dieťaťa.

Toto je dobrá stránka spomínaného systému. Jeho nevýhodou je, že prednášky neprednáša odborník, ale triedny učiteľ a že sa pri nich nepočíta s aktívnou účasťou poslucháčov. Nazdávam sa však, že aktivita či pasivita rodičov na týchto pred-

V. ŠPENDLA

Diskutujeme o univerzitách pre rodičov

Každý človek bez výnimky vychováva. Totiž každý raz dospeje a chtiac-nechtiac slúži mladej generácii za vzor správania, náhľadov, konania. Každého rodiča prinútili zaoberať sa výchovnými problémami jeho vlastnej deti. A predsa práve v tejto oblasti (s výnimkou profesionálnej výchovnej činnosti) prevláda v praxi empiria, sprevádzaná často neistotou, omylmi a zásahmi, hoci dobrá snaha pomôcť ani tu nechýba. Napraviť veci možno jedine tak, že sa pedagogická teória a veda stane majetkom najširších vrstiev ľudu.

Tento cieľ sleduje i pedagogická propaganda. Rozrastá sa v svojej podobe a rozličným spôsobom na schôdzach združení rodičov a učiteľov školy, najčastejšie však na triednych schôdzach ZRPŠ. Avšak témy besied na triednych aktívoch

ZRPŠ sú zamerané najmä na aktuálne výchovné problémy a často sú poznačené prakticismom; ich námetový okruh býva úzky a neraz sa stane, že každý druhý alebo tretí rok (niekedy aj každý rok) opakuje. Na prehĺbovanie teoretických poznatkov rodičov z oblasti výchovy hľadajú sa iné cesty: napríklad akadémie pre rodičov (pedagogické minimum, rodičovská univerzita), v ktorých sa rodičom predkladá ročne 6-12 tém z oblasti pedagogiky, všeobecnej a vývinovej psychológie, medicíny a iných príbuzných vied. Okrem ústredných inštitúcií (Spoločnosť pre šírenie politických a vedeckých poznatkov) organizujú tieto akadémie hlavne školy a učitelia. I keď neberieme do úvahy úroveň prednášok a prístup škôl k tejto forme pedagogickej propagandy, dopúšťame sa v praxi pri nich hlavne dvoch základných chýb:

● prenášame do nich tematiku triednych aktívov ZRPŠ a ich prakticismus; ich tematiku neplánujeme na viac rokov dopredu, tematika sa teda zbytočne a neplánovite opakuje. ● rodičia sa zúčastňujú týchto prednášok iba pasívne, bez pripomienok a diskusií, hoci otázky rodičov a diskusia mohli by podstatným spôsobom prehĺbiť, upevniť a doplniť poznatky rodičov, získané z prednášky. Na tento nedostatok akadémie pre rodičov poukázala vo svojom príspevku na stránkach časopisu Rodina a škola aj dr. Kováliková.

Nám na ZDŠ v Bratislave na Karpatskej ulici ukázal sa jasne roz-